

Nagyvárad helyett Szabadság

Közel hatvanöt évig viselte a *Nagyvárad* nevet a lap, amely társadalmi és gazdasági napilapként hirdette meg magát 1870 júliusában, az első szám fejlécén. Az impériumváltás után az egyre erősödő türelmetlenség minden iránt, ami kisebbségi, főleg magyar vonatkozású, annyira erős lett Romániában, hogy a cenzúra tilalma miatt a sajtóban sem jelenhettek meg a magyar helységnevek. Aztán eljött az a nap is, amikortól nemcsak a cikkekben vagy hirdetésekben nem használhatták a helységek magyar elnevezését, de az újságok fejlécéről is letiltották azokat. Korabeli kiadványok cikkeinek felhasználásával alább a *Nagyvárad* napilap kötelező névváltoztatásáról emlékezünk meg.

1934 januárjában *Nagyvárad helyett Szabadság* címmel jegyez cikket m. s. monogrammal Marót Sándor. Ebből az írásból szemezge-

tünk kicsit, mielőtt jobban belemerülnénk a témába. „A mi lapunkat hatvanöt esztendővel ezelőtt akkor alapították, amikor ez a város fejlődésnek, virágzásnak indult. Amikor a körösmenti kis magyar város polgárainak munkájából, erejéből és akaratából a vidéki nagyvárosok soraiba küzdötte fel magát. Ennek a városnak a fejlődése és a *Nagyvárad* című újság tehát egyazon bölcsőben ringott. Együtt növekedtek, erősödtek, egyet akartak. Közös volt az örömünk, a bánatunk. Mint hú hitestársakat forrasztotta össze hosszú időn át jólétben, kultúrában, sorscsapásokban *Nagyvárad* városát magyar újságjával, a *Nagyvárad* raddal. Jöhetett háború, eszmei és politikai áramlat, kitartottak egymás mellett, és a román impérium sem szakította meg eddig ezt a köteléket.”

Nem szakította meg „ezt a köteléket” 1933. december 31-ig, amikor Duca miniszterelnök meggyilkolása miatt (1933. december 29.) Bukarestben, Kolozsvárott, Nagyváradon és más városokban, végül az egész országban ostromállapotot hirdetett a kormány. Az egész ország területén kihirdették az előzetes cenzúrát. Újra cenzúrázták a lapokat, még ha ez a cenzúra nem volt is olyan kemény, mint a '20-as években, amikor egész hasábok, néha oldalak jelentek meg fehéren a napilapokban az árgus szemmel figyelő, sokszor a magyar nyelvet nagyon gyengén ismerő cenzoroknak betudhatóan.

Ostromállapot volt tehát, és a kivételes intézkedések diktáltak, ezeket mindenkinek el kellett fogadnia és alá kellett vetnie magát. A kiadó és a szerkesztőség számára ez azt jelentette, hogy a lap nevét *Nagyváradról Szabadságra* változtatta meg. Néhány napnak el kellett telnie, amíg a szükséges technikai munkákkal elkészültek, de az átállás hamarosan megtörtént. Persze a régi *Szabadsághoz* is szép emlékeik fűződtek mind az olvasóknak, mind a szerkesztőknek, újságíróknak, hiszen a *Nagyvárad* mellett az is fontos sajtóorgánuma volt a város magyar közönségének. Itt jegyezzük meg, hogy 1918-ban Hegedüs Nán-

A cenzúrázott *Nagyvárad* 1934. január 5-i fejléce a nevet még őrzi, bár a város nevét már románul kell írni

A napilap nevet váltott január végére, de az olvasók „szoktatásához” még feltüntették a korábbi lapnevet. Érdekesség, hogy a téves sorszámot és dátumot – bizonyára a nyomdában – kézzel írták át

dor lett a főszerkesztője a *Nagyváradnak*, s az újság 1921-ben magába olvasztotta a *Szabadságot*, a kiadó tulajdonosa pedig a Sonnenfeld Adolf Részvénytársaság lett. A *Szabadság* szerkesztőségének munkatársai a beolvasztás után a *Nagyvárad* íróasztalainál dolgoztak tovább.

Idézzük újra Marót Sándort: „Amikor tehát a *Szabadság* kerül fel lapunk homlokára, csak a régi köztisztelt névhez nyúlunk, csak a címben történik majd változás. Tartalomban, programunkban, célkitűzésünkben azok maradunk, akik eddig voltunk. És ez a cél változatlanul csak azt jelenti: mindent az itt élő magyar kisebbség, a város közönségének javáért és boldogulásáért. A *Szabadság* cím alatt a

lelkek szabadságáért, a jobb és szebb jövőért állítjuk szolgálatba tollunkat. És ha a lapfejnek ez az előírt változása minden bajnak, szenvedésnek egyszersmind a megváltozását, jobb és szebb időknek hajnalhasadását is jelentené, úgy és ebben az esetben mondhatnánk, hogy ennek a kényszernek még készséggel teszünk eleget.

Egy újság fejlécén a cím olyan, mint egy embernek a keresztnéve. Az ember nevét beírják az anyakönyvbe, az újság nevét meg egyszer és mindenkorra megjegyzi az olvasók, magyarán beépül a köztudatba. A közvélemény felfigyel a sajtóorgánumra, és ha az megérdemli, akkor a szeretetébe fogadja! Ez történt a *Nagyvárad*dal is 1870-ben, amikor a még poros kisváros álmódzó polgárságát új hang ébresztette. Napról napra, hétről hétre, egyre többen olvasták a vendéglőkben és az otthonaikban az újságot. Sajnos, nevet kellett változtatnia a lapnak, de a régi-új, a *Szabadság* név talán a szélesedő, új távlatok hirdetője. De egyazon cél felé vezet útjuk az emberi szolidaritás szent hitével és magyarságtudatunknak változatlan tisztaságával. Akik bíztak bennünk, szeressenek és bízzanak bennünk most és továbbra is. Kardunk a toll, amellyel vértelen csatákba indulunk a megérdemelt szabadságért.”

Tudni lehetett tehát, hogy a kiadó és a lap minden munkatársa bizalommal tekint a jövőbe, hiszen szinte ugyanez a gárda és az olvasóközönség is átvészelte már szinte ugyanezt a helyzetet, amikor a *Szabadság* beolvadt a *Nagyvárad*ba. A *Szabadság* egykori tulajdonosa, Laszky Ármán a régi időkben olyan szerzőket sorakoztatott fel lapjánál, mint Lovassy Andor, Hegyesi Márton, Ady Endre, Krúdy Gyula. Ezeknek a nagy neveknek az emléke a beolvasztás után is kötelezte a *Nagyvárad* akkori újságírói gárdáját. Akkoriban, a '20-as években is a nagy változások, az impériumváltás idején alakult ki az a kisebbségi, magyar újságírói szellem, amely hatalmas hűséggel és elszántsággal védte a mindenkorai magyar érdekeket. Mi sem volt természetesebb tehát, mint hogy a város és a megye olvasóközönsége, eleget téve a szerkesztőségi felhívásoknak, továbbra is szívesen vásárolta és fizetett elő a lapra.

Végezetül zárjuk ezt a megemlékezést egy akkori „veteránnak”, dr. Adorján Ármán ügyvédnek, a *Szabadság* régi munkatársának írá-

A napilap LXIV. évfolyamának 31., 1934. február 9-i száma még kettős lapnével

(folytatás a következő oldalon)

Nagyvárad helyett Szabadság

(folytatás az előző oldalról)

➤ sával; ezt már az új, *Szabadság* néven megjelenő újság 1934. január 28-i számában közölte. A cikk visszaemlékezés a *Szabadság* hőskorára, a századforduló előtti Nagyvárad mindennapi életére, tehát valóságos kordokumentum. Kissé lerövidítve, a korabeli helyesírást követve közöljük, reméljük, a mai olvasóközönség és a régi város szerelmeseinek örömére.

„Ifjúkori kedves emlékek rajzanak előttem. Régen volt, én nagyon fiatal voltam, és legfőbb vágyamat az képezte, hogy az öreg *Szabadsághoz* bejussak és írói, költői szárnyalásomat a nyilvánosság elé vihessenem.

Be szép idők is voltak. Mikor a jelenlegi Avram Jancu, előbb Kossuth, akkor Sas utcán lévő kis udvari szerkesztőségi szobában Laszky Ármin, a nagyhatalmu lapkiadó bemutatott Rác Mihály városi főjegyző, szerkesztőnek. Reggeltől estig tartott a szerkesztőségi munka. Estefelé már meggyújtották az

alacsony, széles ernyőjű petróleum-lámpát – hol volt még akkor villany? – és dolgoztunk estig. Akkor megjött a budapesti express. Este 7 óra után Kemény bácsi – a jovialis nyugalmazott rendőrkapitány, a nyomda felelős feje – bezárta a lapot. Akkor még nem volt Újságíró Klub, hát mindenki ment, ahova akart. A legtöbben, én is, haza, jogi alapvizsgára és szigorlatra készülni.

A színház, a városi vízvezeték, nyilvános könyvtár – s sok-sok, akkor még csak névleg létező intézmény alapját – ott építettük a régi *Szabadság* szerkesztőségében. Vasárnapi cikkeinket rendszeresen valamelyik helyi nagyság írta: Dr. Berkovits Ferenc, dr. Várady Zsigmond, Sipos Orbán, Sulyok István, a szépirodalom és társadalmi dolgokat Nagy Márton, Lovassy Andor, Várnai Ferenc, Édelmann Menyhért, verseket Sarkady Lajos, színházi kritikát dr. Kálmán József, humoros cikkeket Leander (Adorján Emil, Adorján Ármin öccse) írt. Később Murai Károly, Fehér Dezső és Halász Lajos is a lap munkatársaiul szerződtek, úgy, hogy a *Szabadság* abban az időben – 1885-től 1894-ig – élénken versenyzett a *Nagyvárad*dal, amely előbb Hügel Ottó, majd Láng József kiadásában jelent meg. A régi *Szabadság* jól be volt szervezve vidéki tudósítók dolgában is. Minden nagyobb megyei székhelyről jöttek a tudósítások. Ugyancsak élénk volt a színházi rovat is. Akkor tűnt fel Küry Klára, Delly Emma, Gál Gyula, Fenyvesi Emil, Ivánfi Jenő és többen, akik még a régi fabódében, a jelenlegi Heyman-szinkör helyén gyönyörködtették a publikumot. A régi *Szabadság* elmerült, beolvadt a régi *Nagyvárad*ba, és ime, most a régi *Nagyvárad*ból ujjal meg az új *Szabadság*.”

A *Szabadság* című napilap 1940 szeptember első napjaiban, nem sokkal a második bécsi döntés életbelépése után visszakapta régi nevét, és újra *Nagyvárad* néven jelent meg. Ez azonban már egy másik írás témája.

Farkas László

LXIV. évfolyam, 40. sz. Ára 3 Lei

SZABADSÁG

Főszerkesztő Hegedűs Nándor | Címzár, kedd. 1934 február 20 | Felelős szerkesztő Maróti Sándor

Előfizetési árak: Helyben: Negyedévre 180 Lei, Egy hónap 60 Lei | Szerkesztőség és kiadóhivatal: Strada Regale Caroli II. No. 9
Vidéken, postán küldve: Negyedévre 210 Lei, Egy hónap 70 Lei | Telefon szám (interurbán): szerkesztőség és kiadóhivatal 36.

Megjegyzések

Ast nem kell magyaráznom sokat, hogy Hitler nem inyenre való politikus, már csak azért sem, mert nem tartozom az arra fajhoz, bár remélem, hogyha arra volnék, akkor sem lennék hitlerista. Mindamellett sok tekintetben más véleményem van, mint a többi papok és Krüster sváb képviselő urak berlini listogatóitól, mint például akár Logza, akár Anghelescu miniszter. Én a román állam ellen elhözvetett sérelmet ebben a közhatalomban nem tudom feloldani.

Mindenkéltét állapítottuk meg, hogy jó adag hipokriszis fűszerezte ezt a különös irihabotördést. Egyszer bizonyos, hogy a papok is és Krüster is azért mentik ilyen demonstratív Berlinbe, mert Berlinben keresztül szeretnék leszerezni a hámszavú hitleristák agresszivitását, amely Glondy szász listerikus papok: resté utánzóva, elvakultságában közelebb a katolikus papok tüsteltetreméző tekintélyét is. Erre azt a feloldást halljuk, hogy ezt egy papoké, mint állami funkcionáriusnak – így mondhatjuk – a kultuszminiszter – nem idegen támogatással kell elismerni. Igen ám, ez nagyon szép volna teoriában. Csakbogy akkor a „que les messieurs les assasins le commencent” mintájára, előbb a hazai kártevőket? hitlerista urak felé kellett

Albert belga király tragikus halála

Hegymászás közben a szakadékba zuhant s ott lelte halálát

A román kormány is nemzeti gyászít rendelt el

Megdöbbentő hír futott végig vasárnap Európán: Belgium király, I. Albert turistaszerecsényessége áldozatul esett. Európa egyik legnépszerűbb államfője volt Belgium uralkodója és így mindenütt, ahova csak hűre érkezett halálának, a legutóbbi részvét hangján beszéltek róla.

I. Albert király szombaton a kora délutáni órákban kirándulásra indult Namur környékére. Az uralkodó nagy rajongója volt az autómobilizmusnak és a turistakínak. Amikor csak tehette, maga vezette a kocsját és nem egy veszedelmes kiránduláson vett részt.

A Dolomitokban és az Appenninokban a legveszélyesebb csúcsokat is megmászta. A namuri kirándulása is így indult el, hogy a kormánykerék melléült, míg a kormánykocsi a gépjármű látszó útján foglalt helyet

Késő este volt és még mindig nem érkezett vissza a papkocsi.

Hosszas tépelődés után végül is a komoornyi a brüsszeli királyi kastélyba telefonált, közölte, hogy az uralkodó kora este égette visszatérését s még mindig nem tért vissza a faluba.

Talán valami balcsent történt, küldjének azonnal segítséget.

Példálatlan igazságszolgák követték a kis közösségekben és a környező hegyekben.

Katonák, testőrök csapata érkezett a faluba a komoornyi telefonhírdésre s a faluból azután autók, motorkerékpárok robbantak a hattyúk közre.

Külpolitikai események és azok hazai vonatkozásai az immár egycímű, új *Szabadság* február 20-i számának címlapján